

OCI NOCTURN I SUBSTÀNCIES PSICOACTIVES

Avaluació de les polítiques i intervencions de salut pública amb adolescents i joves en espais d'oci nocturn a Catalunya

NIGHTLIFE AND PSYCHOACTIVE SUBSTANCES

Public health policy and intervention evaluation with adolescents and young adults within nightlife

Autors / Authors:

Ricard Faura Cantarell
Aleix Causa Bofill
Noel García López
Victoria Inés Sánchez Antelo
Hernán Mª Sampietro Sánchez
Marcel Balasch Domínguez
Miquel Doménech Argemí

Barcelona, abril 2007 / april 2007

SPORA SINERGIES
Consultoria Psicosocial
B-63912240

C/ Joaquín Costa 62, pral 2a
08001 Barcelona
www.spora.ws
e-correu: info@spora.ws
telèfon: 93 481 56 22
fax: 93 550 44 44

Abstract:

This article analyses the complex relationship between the perception of risk, nightlife and psychoactive substances consumption. Adolescents and youths as well as nightlife promoters compose its reference population. The article is a synopsis of an in-depth research work – elaborated through a crosscheck of qualitative and quantitative methodological techniques– that evaluates Catalan public health politics and interventions in risk reduction performances. The analysis results discussion allows posing a set of intervention proposals focused on the improvement of public health politics in the field of drug use.

Key words: psychoactive substances, risk perception, nightlife, adolescents and youths, risk reduction.

Resum:

Aquest article analitza la complexa relació que es desplega entre la percepció de risc, l'oci nocturn i el consum de substàncies psicoactives. La seva població de referència està formada per adolescents i joves, així com per persones promotores d'oci nocturn. L'article és el compendi d'un extens treball de recerca teòrica i empírica, elaborat a partir de l'encreuament de metodologies qualitatives i quantitatives, que respon a l'avaluació de les polítiques i intervencions de salut pública en reducció de riscos en l'àmbit territorial de Catalunya. La discussió dels resultats de l'anàlisi permet plantejar un seguit de propostes d'actuació i intervenció orientades a millorar les polítiques de salut pública en matèria de drogues.

Paraules clau: substàncies psicoactives, percepció de risc, oci nocturn, adolescents i joves, reducció de riscos.

INTRODUCCIÓ

El present article és un compendi dels resultats d'un treball de recerca realitzat al llarg de l'any 2006 i publicat l'abril del 2007.¹ La recerca neix com a fruit de la necessitat de conèixer quin és l'impacte i els efectes de les polítiques i actuacions en reducció de riscos quant als usos de drogues a Catalunya.

Els canvis en les pautes de consum de joves i adolescents, i la seva cada vegada major interrelació amb els espais d'oci nocturn, està portant a un creixement de la demanda dels serveis de reducció de riscos en matèria de consum de substàncies recreatives. Aquest augment dels serveis requereix de mesures creatives, de seguiment i avaluació, que en garanteixin la qualitat.

Actualment, a Catalunya, les polítiques i actuacions de reducció de riscos són implementades principalment per dues d'entitats: Energy Control² i SOM.NIT.³ A les actuacions d'aquests grups s'hi estan sumant, cada cop més, iniciatives sorgides a partir d'administracions locals, principalment des de les Àrees de Joventut. És així com sorgeix la necessitat d'avaluar les polítiques i intervencions ja existents i cercar fórmules per fomentar la promoció de la salut pública amb criteris de qualitat.

És degut a aquesta necessitat de millorar els serveis i l'atenció a les persones adolescents i joves que, ja en les darreries del 2005, la Subdirecció General de Drogodependències de la Generalitat de Catalunya –ubicada en la Direcció General de Salut Pública del Departament de Salut–⁴ es posa en contacte amb l'equip de Spora⁵ –consultoria psicossocial– per tal d'iniciar un procés de recerca que tindria com a principal producte final el present informe. Un cop feta una posada en comú entre la Subdirecció General de Drogodependències, les persones responsables de SOM.NIT i Energy Control i l'equip de Spora es defineixen els d'objectius principals de la recerca:

- Analitzar els sentits atorgats per joves i adolescents a les polítiques i intervencions preventives en l'àmbit de l'oci nocturn.

- Identificar els facilitadors i les problemàtiques sentides pels promotors privats d'oci nocturn davant les polítiques i intervencions de reducció de riscos.

Per operativitzar aquests objectius es van desenvolupar un seguit d'objectius específics:

1. Identificar els elements principals que conformen la relació que s'estableix entre la gestió dels plaers i els riscos en l'ús de drogues recreatives d'àmbit nocturn.
2. Descriure quins són els elements de pes en el procés de presa de decisions respecte a l'ús de substàncies psicoactives en àmbits d'oci nocturn.
3. Analitzar les formes d'accés i el grau de credibilitat atorgada a les diverses fonts d'informació sobre drogues recreatives d'oci nocturn.
4. Conèixer l'autopercepció dels joves respecte al grau d'informació sobre cocaïna, èxtasi, speed, LSD, bolets, GHB, ketamina i nexus.
5. Identificar les necessitats d'informació sobre aquestes substàncies.
6. Detectar les vies d'informació mitjançant les quals preferirien rebre la informació sobre aquestes substàncies, així com el tipus d'informació que desitjarien tenir.
7. Conèixer la valoració d'aquesta població respecte a l'estratègia utilitzada per les campanyes de prevenció, així com de la informació transmesa per les mateixes.
8. Conèixer i analitzar les valoracions de les persones promotores de l'oci nocturn respecte a l'aplicació de polítiques i intervencions de reducció de riscos.
9. Analitzar com les persones promotores d'oci nocturn caracteritzen la relació que es desplega entre el sector i l'administració pública.

L'univers en el qual es focalitza la present recerca avaluativa està compost, per una banda, per dones i homes de 15 a 24 anys que hagin residit a Catalunya durant un període no inferior a un any des de l'inici de la recollida de dades i, per una altra, per persones promotores de locals privats d'oci nocturn de Catalunya.

Les substàncies que s'han sotmès a anàlisi són les següents: cocaïna, èxtasi, speed, LSD, bolets,

1 Podeu consultar l'informe complet a:

www.spora.ws/webpdfs/nit.pdf

2 Més informació a: www.energycontrol.org

3 Més informació a:

www.creuroja.org/cat/crj/somnit/somnit00.asp

4 Més informació a:

www.gencat.net/salut/depsan/units/sanitat/html/ca/Du1/index.html

5 Més informació a: www.spora.ws

GHB, ketamina i nexus. Hem deixat fora d'aquesta recerca un munt d'altres substàncies segons diferents criteris. Així, no analitzem l'impacte en el consum de substàncies com l'alcohol i el cànnabis, atès que el seu ús està tan estès i normalitzat entre els joves i els adolescents de Catalunya que corriem un gran risc de no trobar persones d'aquestes edats que es poguessin definir com a 'no consumidores'.

Amb tot, el criteri per a definir una persona com a 'consumidora' o com a 'no consumidora' no s'acaba aquí. Així, hem considerat com a 'consumidores' aquelles persones que hagin consumit una de les substàncies esmentades en els darrers 12 mesos. De la mateixa manera, hem considerat com a 'no consumidores' aquelles persones que no han consumit cap d'aquestes substàncies en els darrers 12 mesos. Aquestes pautes de consum es matisen

després, de manera que veurem persones 'consumidores' que, dins aquesta categoria, distingeixen el seu consum entre habitual i esporàdic. De la mateixa manera, ens trobem amb persones 'no consumidores' que han consumit amb anterioritat.

En aquest sentit, i per tal d'ajudar la lectora o el lector a què pugui identificar els perfils denominats com a 'no consumidors' dins del seu abast de consum ampli, inclourem sempre darrera de l'etiqueta 'no consumidors' la cua [cons. OH/THC]. Aquesta cua respon a l'acrònim de 'consumidors d'alcohol i cànnabis'. I és que, com veiem en els resultats de la recerca, de les persones enquestades que afirmen no consumir cap de les substàncies principals objecte d'anàlisi, ni tan sols un 10% diuen no consumir alcohol o cànnabis.

METODOLOGIA

Atenent als objectius de la investigació, hem considerat pertinent la utilització d'un enfocament metodològic que integri metodologies qualitatives i quantitatives d'investigació. Així, el plantejament metodològic parteix d'una immersió a nivell qualitatiu que ens ha permès aixecar dades de tipus intensiu, a partir d'entrevistes. Un cop analitzada part de les dades qualitatives, hem recollit dades extensives tot fent ús de les

tècniques pròpies de la metodologia quantitativa. Finalment, hem integrat les dades en un sol cos de conclusions.

La integració d'ambdues metodologies en la mateixa recerca ens permet, dit en breu, detectar i comprendre tot un conjunt de significats al voltant dels temes de la recerca, i analitzar alhora de quina manera aquests significats s'expressen en termes quantitativus.

Enfocament qualitatiu

D'acord amb els objectius de la investigació realitzat:

- 4 entrevistes a tècnics de grups de reducció de riscos (Energy Control i SOM.NIT) coneixedores i coneixedors de les actuacions en àmbits d'oci nocturn.
- 9 entrevistes individuals a homes i dones promotores de locals d'oci nocturn a Catalunya.
- 8 grups focals, distribuïts de la següent manera:
 - 3 grups d'homes i dones adolescents (entre 15 i 17 anys): 1 grup de 'consumidors'; 1 grup de 'no consumidors [cons. OH/THC]'; 1 grup mixt.
 - 5 grups d'homes i dones joves (entre 18 i 24 anys): 2 grups de 'consumidors'; 2 grups de 'no consumidors [cons. OH/THC]'; 1 grup mixt.

Les entrevistes individuals a tècnics actius de la reducció de riscos tenien com a objectiu aprofundir en les qüestions de pes que preocupen als professionals del sector. És a partir d'aquestes entrevistes que es comença a elaborar el guió de les entrevistes que es realitzaran a promotors, i el dels grups focals amb joves i adolescents.

El disseny dels 8 grups focals que es realitzen posteriorment tenen en compte diferents variables respecte als perfils de les persones que els integren:

- Edat: adolescents i joves per separat.
- Ubicació geogràfica: s'han fet grups en poblacions grans, mitjanes i petites de diferents contrades de Catalunya.
- Gènere: s'ha cercat paritat en tots els grups.
- Consum: S'han format grups de persones ubicades exclusivament dins la categoria 'consumidors', d'altres amb persones

exclusivament 'no consumidores' [cons. OH/THC] i, finalment, grups mixts amb ambdós perfils.

- Coneixement dels serveis de reducció de riscos: s'ha inclòs persones que no coneixien aquests serveis junt amb d'altres que els tenien presents o bé que hi havien entrat en contacte.

Paral·lelament, es van dur a terme nou entrevistes individuals a homes i dones que gestionen locals d'oci nocturn a Catalunya, així com a persones responsables d'associacions i gremis al voltant de les quals s'agrupen els diferents empresaris del sector. En aquest cas es van buscar persones responsables de locals ubicats dins d'àrees urbanes densament poblades així com d'altres ubicats en àrees perifèriques de difícil accés.

Enfocament quantitatiu

S'ha utilitzat un mostreig semiprobabilístic polietàpic estratificat per quotes. Es tracta d'un mostreig no probabilístic ja que, en l'última etapa de mostreig no s'han inclòs criteris de selecció aleatòria dels casos. Si bé aquest tipus de mostreig no permet calcular el marge d'error de les inferències que es realitzin, ens ha possibilitat l'accés a la població, així com consultar-la sobre aquesta temàtica sense els biaixos que hagués pogut generar la presència d'adults i tutors durant l'entrevista. En altres espais –com el domicili particular, les entrades d'instituts o d'universitats– les respostes haurien estat condicionades per la presència d'adults o per la sobrerrepresentació de joves vinculats al sistema formal d'ensenyament i deixarien al marge aquells que l'haguessin abandonat.

La mostra es compon de dos subgrups definits a partir de la variable 'Relació amb el consum de substàncies vinculades a l'oci nocturn –cocaïna, èxtasi, speed, LSD, bolets, GHB, ketamina o nexus–': aquells que han provat alguna d'aquestes substàncies en els últims 12 mesos –que anomenarem consumidors–; i els que no les han provades en el mateix període –no consumidors [cons. OH/THC]–.

Cadascuna de les submostres, al seu torn, està composta per dues etapes de mostreig. És per això que el mostreig es denomina polietàpic.

En la primera etapa de mostreig, s'ha realitzat una estratificació sobre la base de la divisió territorial de Catalunya, amb l'objectiu de captar l'heterogeneïtat present en la població. La definició dels estrats s'ha basat en dos criteris: en primer lloc, es diferenciaven dues regions: Barcelona ciutat i Regió Metropolitana de Barcelona, que conformen dues àrees amb característiques sociogeogràfiques pròpies; en segon lloc, per a la resta de Catalunya, es distingeixen els municipis segons la grandària de la seva població.

Queden així quatre regions geogràfiques definides:

- Barcelona Ciutat.
- Regió Metropolitana de Barcelona (RMB): que inclou el Barcelonès (excepte Barcelona Ciutat), el Baix Llobregat, el Garraf, l'Alt Penedès, el Vallès Oriental, el Vallès Occidental i el Maresme.
- Municipis Mitjans: aquells on la població va de 2.000 a 15.700 habitants (n'exclou els inclosos en a la RMB).
- Municipis Petits: aquells on la població és menor a 2.000 habitants (excloent els inclosos a la RMB).

En l'última etapa de mostreig, a cada ciutat triada es van establir punts de mostra. En aquests es va fer la selecció dels casos a incloure en la mostra buscant cobrir quotes de sexe i edat, proporcionals

a les dades poblacionals, segons dades de l'IDESCAT de desembre de 2005.

La grandària de la mostra és de 769 casos. S'ha calculat per a una confiança del 95% (2 sigmes),

amb una precisió de $\pm 3,532\%$ i assumint la màxima variabilitat de les variables en estudi ($P=Q$).

DISCUSSIÓ DELS RESULTATS

La discussió dels resultats se centra en un conjunt de temes que es deriven de l'anàlisi i l'encreuament de les dades obtingudes a partir de l'exploració qualitativa juntament amb l'exploració quantitativa. El present apartat presenta, doncs, els resultats de la recerca seguits d'una discussió dels mateixos. Aquests resultats s'estructuren a partir de cinc grans qüestions:

1. L'oci nocturn és un fenomen en xarxa.
2. Límits i possibilitats d'intervenció sobre la xarxa de l'oci nocturn.
3. La invisibilització del consum: l'estratègia dominant.

4. La reducció de riscos com a estratègia en relació al consum.

5. Polítiques públiques, oci nocturn i reducció de riscos.

Aquestes qüestions ens permeten analitzar de manera concloent el conjunt d'anàlisis que hem estat desenvolupant al llarg de l'informe i assentaran les bases i les premisses necessàries per donar pas al capítol de "Propostes d'actuació".

1. L'oci nocturn és un fenomen en xarxa

La diversió, el consum, i el risc són elements que funcionen, s'expressen i han de comprendre's conjuntament, com a peces que conformen una xarxa d'elements interdependents ubicades cada cop més en el cap de setmana i la nit.

La metàfora de la xarxa té com a objectiu evitar les interpretacions reduccionistes o simplificades que defineixen l'oci nocturn mitjançant elements concrets que no permeten centrar la mirada en les relacions que el conformen. Allò que es posa de manifest és que l'oci nocturn no és un conjunt de factors, sinó més aviat un conjunt de relacions que han de ser contemplades com un fenomen complex i amb entitat pròpia. Obviar alguna de les relacions, com ara diversió i consum, o consum i pràctiques grupals, implicaria estar parlant d'una cosa diferent a l'oci nocturn. En aquest sentit, sempre que parlem d'oci nocturn ens estarem referint alhora al fet de divertir-se, als processos de sociabilitat, al consum de substàncies i a l'assumpció i la gestió de riscos.

L'oci, un espai per a la diversió

L'oci, a dia d'avui, és sinònim de lleure, o en altres paraules, de temps lliure; un temps en el qual la persona desenvolupa un seguit d'activitats que no estan orientades a la productivitat o al negoci. L'oci, doncs, en termes generals, és un espai i un

temps de repòs de les normes socials que regulen la quotidianitat productiva i, per tant, de diversió.

La diversió està vinculada a la possibilitat de 'lliure albir'

Originàriament, el terme diversió prové de divertir-se, i el seu significat ens remet a 'portar per diferents costats' o a allunyar. Podríem relacionar, precisament, aquesta definició amb el fet que la diversió engloba un seguit d'activitats que 'allunyen' la persona del temps de treball. Aquest 'portar per diferents costats' ens remet a la primera característica de la diversió exposada en l'informe: la diversió com a 'lliure albir'.

La diversió és una pràctica agradable, voluntària i col·lectiva

La diversió es defineix com a quelcom agradable, ja que remet a un estat de benestar i de cerca de plaer. També és un fenomen voluntari, ja que la persona entén que és ella mateixa qui organitza la gestió d'aquest moment. Alhora, la diversió també incorpora un vessant col·lectiu, és a dir, pren el seu sentit dins les pràctiques i significats compartits per grups de persones. La diversió, doncs, es defineix com una activitat grupal que es basa en el fet de compartir experiències.

El cap de setmana i la nit conformen el principal moment del temps d'oci

L'estructuració del temps, en el nostre context cultural i sociolaboral, porta a organitzar la setmana principalment en cinc dies laborables i dos de festius. La setmana laboral concentra tot un conjunt de responsabilitats i obligacions que no són tant presents (o que senzillament es dilueixen) al llarg de la nit i el cap de setmana. La percepció de control, de rutina i de vida normativitzada desapareix en els moments d'oci, i és això el que aporta a aquest espai una sensació de llibertat i de diversió molt superior a la que es pot experimentar en l'entorn laboral. Així, el temps per a poder allunyar-se de l'àmbit laboral es percep com a escàs i molt esperat, i se n'ha de poder "treure el màxim profit". És per això que l'oci nocturn del cap de setmana es viu amb una clara voluntat d'intensitat que garanteixi assolir l'esperat contrast amb la vida laboral.

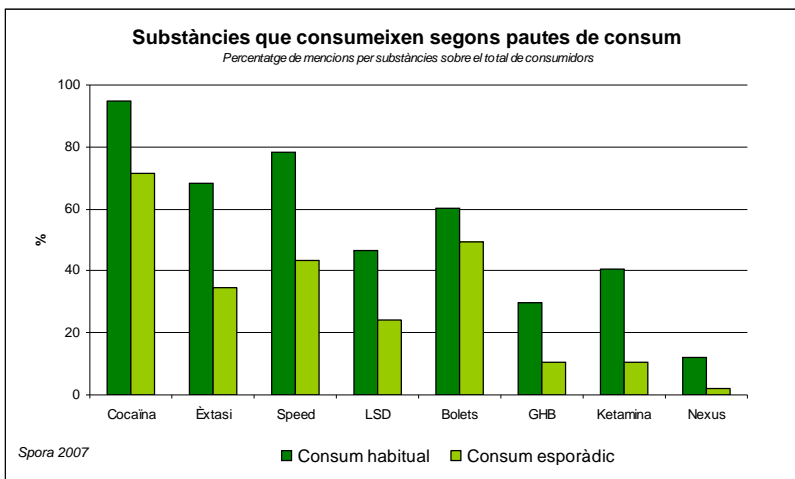
El temps d'oci esdevé un moment de trobada i de vivència de noves experiències

Un altre efecte d'aquesta normativització del temps té a veure amb les formes de socialització pròpies dels entorns laborals i del context de l'oci nocturn. Així, en els entorns sociolaborals predominen les relacions fortament estructurades i definides per la posició que s'hi ocupa.

D'altra banda, en els espais d'oci les relacions socials es troben diferentment normativitzades, afavorint-se la sociabilitat, el trencament de les barreres interpersonals o el fet de compartir experiències. En aquest sentit, la socialització en el temps d'oci se sustenta en la contingència, amb allò inesperat que pot esdevenir a partir de la interacció amb la col·lectivitat.

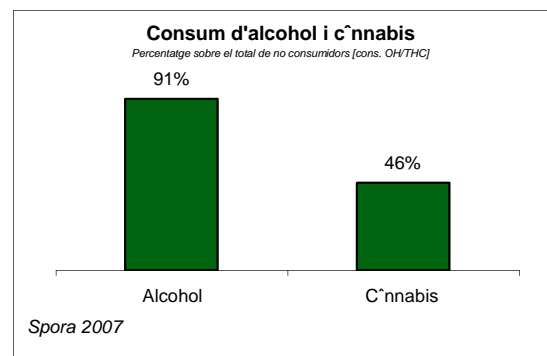
L'oci i la festa com a context de consum

Molt vinculada a la música i a les activitats col·lectives, la festa és defineix com a context de consum de substàncies psicoactives. És a dir, parlar de festa implica, molt sovint, parlar de consum.

El consum és quelcom que forma part de la nostra societat; tant és així que parlem d'una 'societat de consum'. Tots en som, de consumidors. El consum és, en primer lloc, la condició necessària per a sobreviure, si entenem consum com a sinònim d'ingesta (consum d'aliments o de líquids), i és, més àmpliament, la base de l'economia contemporània (el consumisme). El consum, d'altra banda, també és una manera de gaudir de plaers i desigs, si s'entén en relació a tot allò que adquirim per tal d'obtenir gaudi en la nostra vida quotidiana. En molts casos, a més, un tipus de consum o altre esdevé una manera de viure i de configurar una personalitat i una identitat col·lectiva.

El consum de drogues no es diferencia tant de la resta de formes de consum. Les substàncies psicoactives constitueixen una part més del conjunt d'objectes 'consumibles' de la nostra societat. En aquest sentit, les persones enquestades que es defineixen com a 'consumidores' despleguen un ampli ventall de substàncies psicoactives en el seu repertori festiu, destacant en primer lloc la cocaïna, consumida sota diferents pautes de quantitat i freqüència per un significatiu 82%.

D'altra banda, observem com també les persones enquestades que afirmen no consumir cap de les substàncies objecte del present estudi relacionen l'oci nocturn amb el consum de substàncies psicoactives altament normalitzades com són l'alcohol (91%) i el cànnabis (46%).

Per tant, podem comprendre per què tant en els relats de les entrevistes com en les dades que ens ofereix l'exploració quantitativa, s'estableix un vincle entre els espais festius i el consum de substàncies psicoactives. Així mateix, les dades quantitatives també ens indiquen que el consum és una pràctica que es troba present en tots els contextos de festa freqüentats per les persones enquestades, això és, discoteques, festes majors, raves, festivals o concerts i la pròpia via pública.

La droga es defineix de diferents maneres

'La droga', 'les drogues', són definides i categoritzades de diferents maneres en funció de tres gran criteris: els seus efectes sobre l'organisme, la intensitat d'aquests efectes i el fet que puguin o no generar dependència. Ens sembla molt interessant remarcar que la condició legal de la substància no apareix com a criteri a l'hora d'identificar-la com a droga. Així, dins el concepte 'droga' hi apareix l'alcohol, la cocaïna, el cafè o l'èxtasi, per exemple, agrupats i definits en funció dels criteris que exposem a continuació, i no pas per la seva condició legal.

El consum de drogues és percebut amb molts atractius

Gaudir de la vida, experimentar amb allò prohibit i obtenir noves sensacions són els principals atractius que s'esmenten per a consumir. El fet de desconnectar, d'evadir-se de la realitat i de relacionar-se de manera desinhibida també apareix com a part de l'atractiu per a consumir. En aquest sentit, el consum de substàncies psicoactives esdevé un element que imprimeix més intensitat a la breu desconnexió que ja suposa el cap de setmana.

El consum és una pràctica col·lectiva

Els resultats de l'anàlisi confirmen les asseveracions de diversos autors (Carter, Bennets i Carter, 2003) en el sentit que el grup d'iguals juga un paper molt rellevant en tot allò que tingui a veure amb l'oci i la diversió. Així mateix, també juga un paper fonamental en les pràctiques de consum pròpies de les dinàmiques col·lectives, tant pel que fa al fet d'iniciar el consum, de no iniciar-lo mai o bé de deixar de consumir, així com a la freqüència, intensitat o ritualització de cada consum. S'entén doncs fins a quin punt els usos de drogues acostumen a ser potents generadors d'identitat a l'interior d'un grup (Funes, 1996). De fet, l'anàlisi de les dades ens indica que la majoria de les persones que consumeixen alguna substància psicoactiva acostumen a sortir conjuntament amb grups de persones que també consumeixen la mateixa substància i, de la mateixa manera però a la inversa, les persones que no consumeixen acostumen a sortir amb grups de persones que tampoc no ho fan.

En els contextos de festa, però, coincideixen grups de persones que consumeixen amb d'altres que no consumeixen, i això ens permet comprendre el fet que moltes de les persones que afirmen consumir asseguren conèixer i sortir –tot i que en menor

mesura– amb grups de persones que no consumeixen, i a l'inrevés.

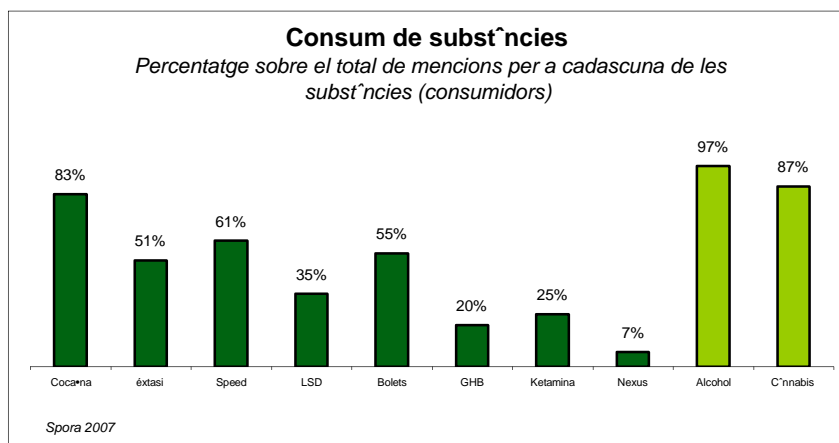
D'altra banda, les pautes de consum –el tipus de substàncies que es consumeix i la freqüència del consum–, precisament per produir-se en el marc d'una lògica col·lectiva, tendeixen a assimilar-se de forma conjunta entre els membres que formen el grup.

Així, es recolza la idea que la relació que s'estableix entre la substància, el consum i l'espai de festa no es fonamenta en una pràctica individual, sinó amb una pràctica social, contextual i col·lectiva.

El consum és una pràctica molt estesa i generalitzada

L'oci nocturn esdevé un context en què el consum de determinades substàncies està molt generalitzat i acceptat. Del conjunt de substàncies analitzades en el present estudi, la cocaïna és aquella que compta amb una presència més important en els espais de festa. Com veiem en les dades quantitatives, la majoria de persones que mencionen consumir o haver consumit alguna substància esmenta la cocaïna.

Pel que fa al tipus de consum, trobem que el

policonsum (el fet de consumir més d'una substància) es troba estretament relacionat amb la freqüència del consum. En altres paraules, com més freqüent és el consum, més tipus diferents de substàncies es consumeixen. Aquesta dada ens ofereix una informació que ve reforçada per la idea que les pautes de consum formen part de lògiques grupals. Tant el tipus de substància que es consumeix com la freqüència d'aquest consum són elements molt relacionats amb les dinàmiques col·lectives del grup d'iguals.

Es reconeix el consum com a risc

La població entrevistada reconeix que consumir determinades substàncies és un comportament arriscat que pot comportar conseqüències molt negatives. Els adolescents i els joves entrevistats assenyalen quines serien aquestes conseqüències:

un possible dany físic, un seguit de patiments i problemes psicosocials i el problema de l'addicció. Igualment, les persones entrevistades reconeixen que hi ha determinats factors que fan impossible evitar la incertesa pròpia del risc de consumir. Així, aquests efectes 'incerts' poden ser deguts a la substància (per ella mateixa o pel seu grau d'adulteració), a la persona que les pren (per la seva constitució física, per les característiques pròpies del seu metabolisme o pel seu estat d'ànim), o a les pautes de consum (per la quantitat que es consumeix, per la freqüència de consum, pel policonsum o per determinades barreges).

El risc suposa una decisió amb conseqüències

El risc apareix lligat a la presa de decisions. És a dir, es parla de risc en el cas que aparegui una elecció que, d'alguna manera, pugui modificar l'avenir. Es parteix d'una certesa, i és que aquest avenir és incert. El risc pren doncs un sentit de contingència, en tant que obre la possibilitat que succeeixi allò que no s'espera o quelcom del que no se'n coneixen les conseqüències amb seguretat. Això porta molt sovint a associar el risc amb l'atzar. Tanmateix, també s'associa el risc a la idea de responsabilitat, atès que tot allò que es derivi d'una determinada elecció és, en part, conseqüència dels propis actes o decisions. Així, el risc és percebut com a conseqüència directa d'una presa de decisions, i és aleshores quan és valorat com a quelcom gestionable i subjecte a la pròpia responsabilitat.

El significat del risc es construeix col·lectivament

El conjunt de significats que envolten els conceptes de risc, de consum i de diversió es construeix col·lectivament, no només pel fet de tractar-se d'activitats que s'acostumen a realitzar en grup, sinó també perquè en si mateixes donen suport a la comunitat del grup d'iguals. Es tracta de components que conformen el context de trobada del jove i de les seves experiències. Així, l'assumpció i la gestió dels riscos també es defineix col·lectivament.

Definir el consum com a activitat arriscada pot fer-lo atractiu

Un altre element que constitueix la percepció del risc és el seu paral·lelisme amb els conceptes de límit o frontera. Els límits, les fronteres, poden servir tant per a deturar-se com per a plantejar-se la seva transgressió. Segons sigui el sentit col·lectiu que s'atribueixi a un límit, aquest pot arribar a generar una gran curiositat, o fins i tot una fascinació pròpia de l'experimentació vers allò prohibit i desconegut. Això es posa especialment de relleu dins el col·lectiu adolescent, en el qual la transgressió juga un paper fonamental en els processos de creació d'identitat (Funes, 1996).

Dins d'aquest univers de significacions compartides, l'assumpció de riscos esdevé molt atractiva. En un context en què el consum de determinades substàncies –com l'alcohol, el cànnabis i la cocaïna– està generalitzat i normalitzat, el paper del grup d'iguals alimenta la recerca col·lectiva d'allò prohibit i desconegut.

El coneixement dels riscos, amb el temps, millora la capacitat de gestió

Finalment, el coneixement dels riscos, tot i que sovint pugui no afectar la decisió de consumir de manera immediata en el mateix espai d'oci, pot influir en la gestió de les pautes de consum amb el transcurs del temps. Els coneixements adquirits en un moment donat poden influir en les pràctiques a mig i llarg termini. Aquesta situació s'explica per la relació dinàmica que s'estableix entre el coneixement i l'experiència. En primer terme, perquè les significacions es construeixen dins d'un context col·lectiu que canvia i evoluciona amb el temps. I en segon terme, per la importància que adquireix l'experiència en la construcció de les significacions que funcionaran com a guia de conducta.

El consum de substàncies planteja una necessitat de gestió

Pels seus efectes negatius, el consum de determinades substàncies requereix d'alguna mena de gestió vinculada amb el tipus de substàncies que es consumeix, amb la manera com es barregen diferents substàncies, amb la freqüència del consum i amb els comportaments necessaris derivats d'una mala experiència pròpia o aliena. És per això que el control apareix esmentat com un element necessari a l'hora de gestionar el propi consum i els riscos associats.

Trobem dues postures clarament definides a l'hora de plantejar el control del consum. D'una banda s'afirma que controlar el consum no resulta complicat. Conèixer el propi cos i els propis límits i consumir amb consciència i moderació apareix com una possibilitat factible i habitual. D'altra banda, però, es manifesta una postura ben contrària, que afirma que molt sovint la percepció de control que es pot tenir sobre el consum és ingènua o poc realista.

Risc, diversió i consum són elements entreteixits

Arribats a aquest punt, es fa evident que per als adolescents i joves les significacions de diversió, consum i assumpció de riscos es troben estretament entreteixides. En primer lloc, prendre la decisió de consumir és entès, de la mateixa manera que succeeix amb la diversió, com una forma de lliure albir. Ambdós tenen un sentit d'alliberació i suposen un allunyament del temps de treball –o d'estudi–, on existeix un imperatiu del

que s'ha de fer en relació a les responsabilitats i obligacions. En segon lloc, amb el consum s'introdueix un element d'imprevisió, d'incertesa, al mateix temps que es trenca amb l'avorriment de la rutina. Tant la diversió com el consum suposen obrir la possibilitat d'allò inesperat. En tercer lloc, quan la vida mateixa és entesa com a risc, i aquest se sent com un element omnipresent, el risc que suposa consumir no se surt d'allò que és habitual i quotidià.

Per finalitzar, volem remarcar que la metàfora de la xarxa en l'oci nocturn ens porta a ressaltar un seguit d'elements que constitueixen els vincles que es despleguen a la nit i al cap de setmana entre la diversió, el consum i el risc. Per començar, parlem de la sociabilitat com a element fonamental per entendre de quina manera les dinàmiques col·lectives i socials esdevenen el suport o la base de les relacions que constitueixen la xarxa de l'oci

nocturn. El paper del grup d'iguals o les dinàmiques socials en el temps d'oci, com hem explicat, són factors que enllacen la diversió i el consum. És a dir, tant la diversió com el consum prenen el seu sentit en un conjunt de relacions socials que constitueixen allò que anomenem 'oci nocturn'. Així mateix, aquestes relacions es troben travessades per tot allò que denominem com a risc, allò inesperat que es deriva de la presa de decisions. La gestió del risc també es mostra com una dinàmica social que estructura les relacions en l'oci nocturn. La cerca de control i la gestió del consum de substàncies psicoactives també formen part d'aquesta xarxa de relacions.

En definitiva, qualsevol intervenció orientada a la prevenció i a la reducció de riscos precisa d'una comprensió global de tot aquest entramat de relacions que conformen l'oci nocturn.

2. Límits i possibilitats d'intervenció sobre la xarxa de l'oci nocturn

Vegem a continuació alguns exemples que il·lustren aquesta condició múltiple de la xarxa de l'oci nocturn, així com els dilemes que plantegen alguns abordatges que no tenen en compte aquesta característica.

La consciència del risc té efectes indeterminats

Com argumenta Rhodes (2002), la "Teoria de l'Acció Raonada" i la "Presa Racional de Decisions" són teories predominants en relació al coneixement i la conducta. Aquestes teories tracten d'argumentar que l'avaluació raonada d'una situació de risc hauria de comportar canvis en els comportaments que provoquen aquest risc. Aquestes teories, però, no contemplen com cal el paper que juga el context en els comportaments de risc.

Reconèixer que un comportament és arriscat no suposa necessàriament evitar-lo. En relació al consum en espais de festa, aquesta afirmació pren encara molt més sentit. En paraules dels joves: "quan estàs de festa, estàs de festa." En el context de festa, eminentment col·lectiu, el grup d'iguals és generador de coneixements experiencials propis al voltant del consum i els riscos que poden assumir-se. Les dinàmiques pròpies del grup d'iguals ofereixen als seus membres una interpretació compartida de la realitat que funciona per a comprendre, valorar i gestionar el risc associat als seus comportaments.

Per aquest motiu, aquelles actuacions preventives que no tenen en compte la dimensió experiencial,

emotiva i afectiva fortament vinculada a la xarxa de l'oci nocturn poden tenir una efectivitat baixa.

Bona part de les campanyes informatives no tenen impacte

Moltes de les campanyes actuals no atenen a la complexitat dels 'guions de risc' col·lectius (Mayock, 2005), construïts a partir de l'experiència grupal, i per tant són percebudes amb escepticisme i desconfiança. I és que sembla que les campanyes informatives que es realitzen sobre el consum de drogues tracten d'informar sobre temes que no es corresponen amb els valors, pràctiques i significacions⁶ dels grups de joves i adolescents. Com més allunyada se sent la informació rebuda d'aquella pròpia de l'experiència compartida amb el grup d'iguals, menys força persuasiva té la campanya per a incidir en les pautes de consum.

La majoria d'intervencions es dirigeixen a l'individu

Tant pel que fa a la decisió de consumir o no consumir, com pel que fa a la gestió dels riscos associats al consum de substàncies, bona part de les polítiques (incloses les intervencions en reducció de riscos) centren la seva atenció en la capacitat individual de prendre decisions i en la capacitat personal de gestionar responsablement els riscos. Es fa palès, doncs, que es pretén impulsar la reducció de riscos promovent tant

⁶ Aquesta asseveració concorda amb Costa-Pau i Vendrell. (2001) quan afirmen que "Sovint, els missatges preventius 'contra' les drogodependències dictats per les autoritats sanitàries han estat percebuts per alguns (amplis) col·lectius juvenils com una amenaça contra la seva pròpia idiosincràsia i tarannà, denunciant-se alguns cops l'escassa sensibilitat cap a les normes grupals i en altres generant un efecte contraproductiu respecte dels objectius proposats."

l'acció individual i comunitària com els canvis ambientals, però amb una sobredependència de concepcions individualistes dels canvis de conducta (Rhodes, 2002).

La responsabilitat individual, doncs, segueix constituint l'eix vertebrador de la majoria de polítiques vinculades al consum de substàncies psicoactives, tot i que, com veiem, per les característiques en què es dona el consum en espais de festa, aquestes haurien de centrar-se en la 'responsabilitat col·lectiva' del consum. D'aquesta manera, davant la idea que cal capacitar els individus perquè assoleixin determinats valors que els responsabilitzin del seu consum de forma individual, tal vegada caldria dirigir-se a les cultures grupals de consum i a l'adquisició de responsabilitats col·lectives.

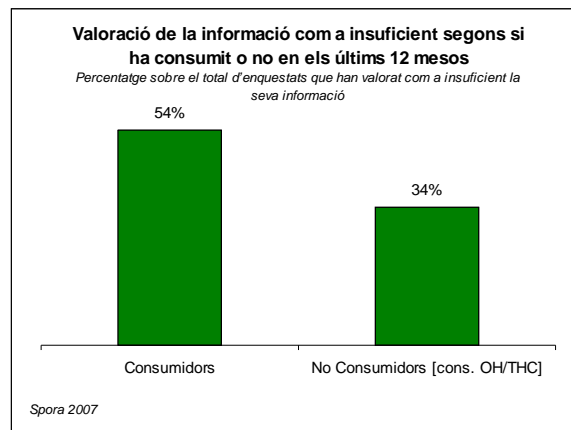
No tota informació es útil per a gestionar el risc

Malgrat que són moltes les campanyes que es realitzen sobre consum, la meitat de la població consumidora enquestada (54%), i una tercera part de la població no consumidora enquestada (34%), tot i declarar que compta amb informació, considera que aquesta és insuficient.

La informació derivada de la pròpia experiència és la que permet als grups atorgar un sentit de control a l'hora de gestionar el consum. Per contra, la informació demandada fa referència, fonamentalment, a dades respecte les composicions, efectes específics, efectes de les

barreges de substàncies i pràctiques recomanables per contrarestar-ne els efectes.

En definitiva, allò que s'està demandant és una informació que permeti saber com gestionar les conseqüències que es deriven dels usos de substàncies psicoactives. Així, és comprensible que es comenti que es rep molta informació sobre drogues, però que no a tota se li atorga valor 'd'informació útil'.

3. La 'invisibilització' del consum: l'estratègia dominant

Un cop plantejats els principals elements constituents del consum i la sociabilitat en els espais de festa, en aquest apartat volem centrar-nos en explicar quina és la lògica dominant dins d'aquesta xarxa de relacions.

El fenomen del consum en espais de festa és percebut mitjançant un discurs socialment hegemònic que promou el que hem anomenat una estratègia d'invisibilització del consum de substàncies. Però què significa que el consum de substàncies està invisibilitzat?

La forma socialment dominant de concebre el consum de substàncies tendeix a ocultar aquest fenomen. A tal efecte, es penalitza, se sanciona, es prohibeix i es coarta el consum de substàncies psicoactives il·legals. El consum d'aquestes substàncies, tanmateix, es manté, tot i que ocult de la mirada pública. Les condicions en què es dona el consum depenen d'aquest procés d'invisibilització al que és sotmès. Lluny d'ésser eradicat o fins i tot atenuat, el consum roman sota

determinades condicions que el reclouen a pràctiques gairebé clandestines que, a més, incideixen de forma decisiva en les seves pautes.

A continuació, explorarem els principals mecanismes que sostenen i reproduïxen aquesta estratègia d'invisibilització del consum: el 'paradigma abstencionista' i les polítiques públiques sobre l'oci nocturn.

El paradigma 'abstencionista'

Els discursos i les polítiques d'intervenció dominants al voltant del consum de substàncies s'emmarquen en el que hem anomenat un 'paradigma abstencionista'.⁷ Tot seguit plantejarem algunes de les característiques que defineixen aquest paradigma i de quina manera aquest contribueix a allò que hem anomenat la invisibilització del consum.

⁷ En l'apartat "Evolució dels Paradigmes en Matèria de Drogues" de l'informe complet es defineix exhaustivament aquest paradigma. A: www.spora.ws/galeria/informes/oci_nocturn_i_substancies.pdf

Les polítiques informatives 'abstencionistes' promouen un seguit de campanyes de sensibilització que compten amb un missatge clar: 'la droga sempre és dolenta i perjudicial'. L'abstinència (el no consum), doncs, és l'objectiu prioritari d'aquestes campanyes, i el consum es planteja sempre en termes problemàtics. El seu missatge, doncs, resa bàsicament: "Digues NO a les drogues". D'aquesta manera, tot allò que té a veure amb la gestió del consum i/o amb l'experiència del consum no problemàtic queda completament omès, negat com a possibilitat i, per tant, invisibilitzat. En conseqüència, aquesta mena de política sobre el consum invisibilitza tot allò que té a veure amb el consum responsable.

Tot i que el missatge abstencionista pugui resultar coherent i efectiu per a una part de la població, no s'adiu amb el coneixement experiencial de les pràctiques col·lectives de consum i, en conseqüència, és rebutjat per la majoria de col·lectius de persones que afirmen consumir alguna mena de substància il·legal.

Amb tot, i més enllà del fet que es consumeixi o no alguna substància psicoactiva, apareix de forma transversal un conjunt de consideracions que entenen que el gruix de les campanyes públiques en matèria de drogues són incorrectes (perquè no es corresponen amb l'experiència pròpia o vicària), distorsionen la veritat (perquè l'exageren), o senzillament menteixen respecte als efectes del consum.

Essent el discurs abstencionista el dominant en termes ideològics i culturals, no és d'estranyar que les persones que consumeixen afirmen que la principal font de coneixement amb què compten és l'experiència de consum amb el seu grup d'iguals. De fet, a falta d'altres fonts disponibles que no jutgin el seu comportament, l'experiència esdevé l'única font fiable i disponible.

A més, atès que el discurs abstencionista dominant no accepta la possibilitat de consumir determinades substàncies de manera responsable, aquest queda circumscrit a pràctiques quasi clandestines i ocultes a la mirada aliena. És a dir, es fomenta una invisibilització de les pràctiques de consum.

Les polítiques públiques són una estratègia d'invisibilització del consum de substàncies

Les polítiques, les normatives i les sancions corresponents que regulen el consum de substàncies en els contextos d'oci nocturn, tal com hem vingut exposant, es despleguen tot focalitzant la seva atenció en un únic aspecte del fenomen: la substància il·legal. En definir el problema en termes estrictament legals s'emfasitza la idea que cal buscar qui és el responsable del consum de les substàncies il·legals.

Es responsabilitza als promotors de locals d'oci nocturn del consum de substàncies

En el context de l'oci nocturn s'ha responsabilitzat als locals i, per tant, a les persones promotores de l'oci, en considerar, a més, que adopten una actitud excessivament permissiva vers el consum de substàncies a dins dels locals d'oci. Conseqüentment, des del sector de l'oci s'ha reaccionat bo i incrementant els sistemes de control i vigilància, per tal de foragitar les substàncies de l'interior dels seus locals.

En els contextos d'oci, el consum és una pràctica generalitzada

Tanmateix, el consum de substàncies en els contextos de la festa, la nit i l'oci nocturn es troba cada cop més estès i generalitzat. Es pot afirmar que el consum de substàncies és enormement contextual, i que l'oci i la nit són un dels contextos privilegiats de consum. Les substàncies es desplacen dels locals d'oci cap a l'espai públic i a l'inrevés, però, en tot cas, no deixen de consumir-se.

La reglamentació punitiva d'una pràctica estesa tendeix a invisibilitzar-la

Donat aquest escenari i la normativa vigent que el regula, l'efecte no és altre que el de la invisibilització del consum de substàncies. Allò important és que no es vegi el consum atesa l'amenaça que suposa rebre alguna sanció, tant per a les persones usuàries com per a les promotores de l'oci nocturn.

La invisibilització dificulta la implementació de polítiques de gestió del consum

D'aquesta manera es releguen a un segon terme d'altres actuacions possibles com són, per exemple, les de tipus socio sanitari i les polítiques de reducció de riscos, que requereixen de l'acceptació prèvia del fet que el consum de substàncies en l'oci nocturn està generalitzat.

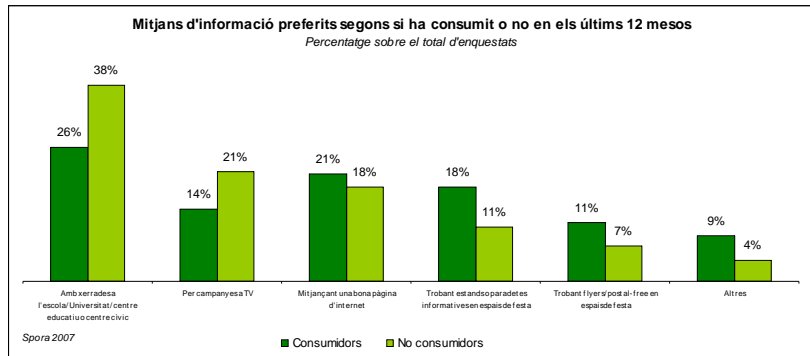
La reducció de riscos: una alternativa de visibilització

Així, malgrat el fet que la invisibilització del consum de substàncies és actualment l'estratègia dominant, aquesta conviu amb altres propostes més minoritàries. Recentment estan sorgint propostes d'intervenció en el consum de substàncies que cerquen sortejar aquesta estratègia dominant per tal de reduir els riscos derivats del consum. Aquestes noves pràctiques coexisteixen en tensió amb les polítiques generals de caràcter abstencionista.

4. La Reducció de Riscos com a estratègia en relació al consum

Les polítiques de reducció de riscos es presenten com una proposta que assumeix la complexitat del fenomen del consum i tracta de possibilitar noves formes de comprensió i de gestió del consum en els espais de festa. La informació sobre les substàncies, sobre els efectes del seu consum i sobre les possibilitats d'una gestió responsable és un dels elements vertebradors de les polítiques de reducció de riscos. És per això que dividim el present apartat en dues seccions. En la primera hi fem una breu anàlisi sobre la informació de la qual disposen els adolescents i els

joves, de quina manera la valoren i quina afirmen requerir actualment. En la segona, veiem quines són les percepcions i valoracions desplegadas al voltant de les actuacions de reducció de riscos.

a) Disponibilitat d'informació sobre 'drogues'

Credibilitat de les vies d'accés a la informació

Els joves i adolescents entrevistats accedeixen a informacions relatives a les 'drogues' en diversos espais, per mitjà d'una multiplicitat de canals, i a través de diferents agents informatius. Per sobre de totes aquestes vies d'accés a la informació, destaca en primera instància l'alta credibilitat atorgada al coneixement experiencial. Aquest és configurat a partir de l'experiència pròpia, així com d'aquella compartida amb el grup d'iguals i amb els agents de referència més propers.

Més enllà d'aquest component experiencial, es fa palès que les valoracions que es fan de les diverses vies d'accés a la informació estan completament lligades al grau de credibilitat atorgada als discursos que s'hi despleguen. Aquests discursos són, en primera instància, els que se sostenen des del paradigma abstencionista, i en segona, els del paradigma de reducció de riscos.

En tot cas, més enllà de la informació experiencial, les persones 'no consumidores' [cons. OH/THC] prefereixen, en major mesura que les 'consumidores', vies generalistes d'accés a la informació. Això és, els mitjans de comunicació (un 21%) i les institucions educatives (un 38%). Les persones consumidores, d'altra banda, prefereixen en una proporció major accedir a la informació en contexts festius (29%).

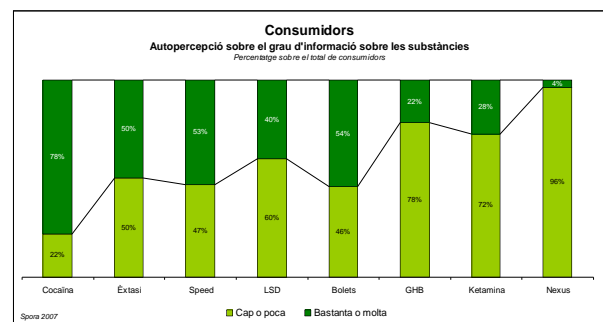
Com veiem a les entrevistes, els mitjans de comunicació, i l'escola en menor mesura, es vinculen fortament al discurs abstencionista,

mentre que la informació lliurada en espais festius es vincula al discurs de reducció de riscos.

Percepció d'informació disponible

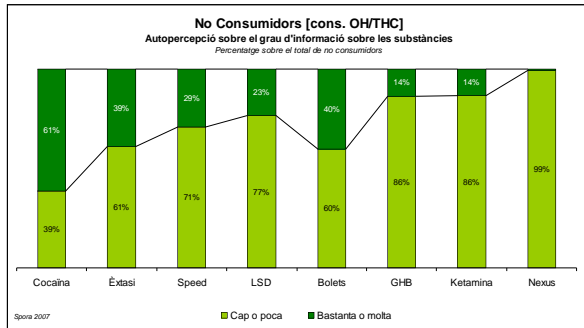
Els adolescents i joves entrevistats manifesten distintes percepcions respecte al grau de coneixement sobre les diferents substàncies psicoactives. Ressalta el fet que el grau de coneixement està directament relacionat amb el contacte que es té amb cada substància.

En el cas dels joves i adolescents que es defineixen com a consumidores, observem que manifesten disposar d'informació sobre cada substància sempre i quan n'hagin fet ús.

En aquest sentit, i com veiem a les entrevistes, el fet experiencial esdevé la principal font d'informació sobre substàncies per part de les persones consumidores, i configura l'element clau per explicar la correspondència entre el grau de consum i el grau de coneixement percebut sobre cada substància.

Cal destacar així mateix que, en el cas dels joves i adolescents que 'no consumeixen' les substàncies psicoactives objecte del present estudi, el grau de coneixement que afirmen tenir-ne, si bé és menor que la que sostenen els consumidors, segueix el mateix patró.

Es fa palès que la percepció de disponibilitat d'informació és efectivament menor entre els no consumidors [cons. OH/THC] però, tanmateix, la diferència no és significativa. I és que l'experiència compartida es manifesta, també, com la principal via d'accés a la informació sobre les diferents substàncies per part de les persones no consumidores.

Així, si bé les pautes de consum es configuren dins del grup d'iguals proper, es posa de manifest que els espais festius i de diversió en els que emergeix el consum són compartits per persones consumidores i no consumidores [cons. OH/THC] i, en aquests espais, la informació informal circula de manera fluida.

Necessitat de més informació

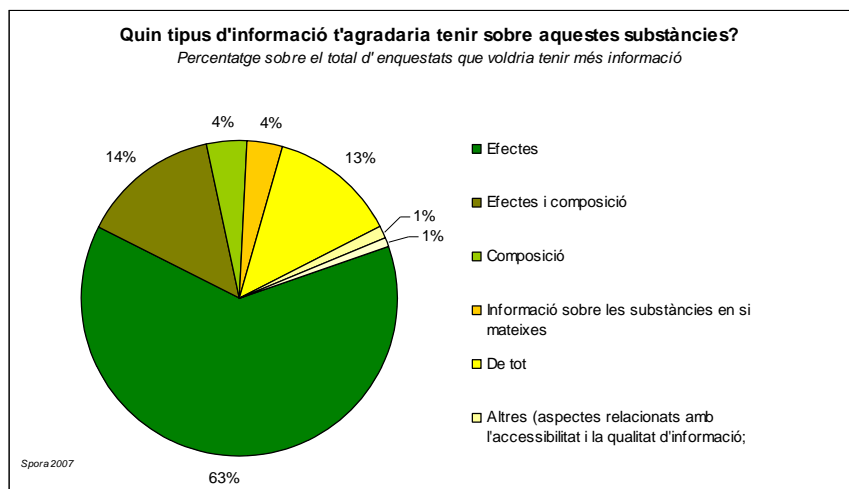
Cal recordar, d'altra banda, que si bé es manifesta una percepció generalitzada respecte al fet que tothom creu saber molt sobre drogues, també s'afirma que la informació disponible no és suficient. I és que l'experiència no permet l'accés a tot un conjunt d'informacions 'no experiencials' que també es consideren rellevants. Aquestes informacions que es desitja obtenir fan referència als efectes que les diferents

substàncies poden tenir a mig o llarg termini sobre la persona que les consumeix i, també, a la composició de les substàncies.

Ens trobem, doncs, amb l'emergència d'una preocupació pels efectes a mig i llarg termini de les substàncies sobre l'organisme. Com hem vist a les entrevistes, cal destacar que el grau d'adulteració de les substàncies és també una font de preocupació per a una bona part dels joves i adolescents entrevistats. En aquest sentit, i com hem vist a les entrevistes, l'atribució de danys a mig i llarg termini pot atribuir-se d'una banda al grau d'adulteració de la substància i, d'una altra, a la 'droga' per se.

Les persones consumidores manifesten, en aquest sentit, una necessitat d'informació major que les no consumidores. La qüestió clau aquí és que el missatge respecte al fet que les drogues són dolentes no ve acompanyat d'un argumentari sòlid que li pugui donar suport.

Aquest fet provoca una manca de recursos argumentatius que donin suport a la convicció que el consum de substàncies és nociu. Així, es pot estar d'acord amb què el consum de substàncies psicoactives és nociu, però no es disposa d'informació concreta per argumentar quan, com i per què ho és. Aquest desconeixement dels arguments que puguin justificar la convicció que la droga és dolenta suposa per als adolescents i joves no consumidors [cons. OH/THC] una dramàtica font de vulnerabilitat i feblesa, ja que es fa més difícil poder sostenir argumentativament davant els iguals la decisió de no consumir. I és que, com hem vist al llarg de les entrevistes, els contextes de diversió es vinculen cada cop més a l'oci nocturn, i en aquests espais el consum de substàncies psicoactives es troba cada cop més normalitzat.

b) Les actuacions de reducció de riscos

La reducció de riscos es percep com a limitada respecte a la seva població destinatària

Tot i que en principi les polítiques de reducció de riscos tindrien com a població diana tota la població general, es percep genèricament com un paradigma dissenyat per a persones consumidores. La idea generalitzada és que el discurs de reducció de riscos vol incidir només en la gestió del consum quan aquest ja existeix.

D'altra banda, el discurs de reducció de riscos presenta una efectivitat qualitativament diferenciada en funció de quines siguin les pautes de consum. El discurs de reducció de riscos posa de manifest diversos efectes sobre les persones que hi entren en contacte. Alguns, com els coneixements concrets en primers auxilis, són molt ben valorats per tothom. N'hi ha d'altres, però, que tenen un impacte més específic segons quina sigui la pauta de consum. Així, els efectes més rellevants que es manifesten concretament sobre la població consumidora consultada són, en diferents graus:

- Produeix una reflexió sobre la gestió del consum.
- Produeix un desvetllament de la consciència de salut.
- Produeix una moderació en la intensitat i freqüència del consum.
- Proveeix d'eines i recursos per a defensar pautes de consum responsable.

Els efectes més rellevants que es manifesten sobre la població no consumidora consultada passen pel fet que:

- Proveeix de recursos argumentals per a defensar i consolidar la decisió de no consumir.

Aquesta qüestió és especialment rellevant, ja que manifesta la capacitat de les informacions en reducció de riscos per ampliar i consolidar les possibilitats de prevenció primària en persones no consumidores (Benschop, Rabes & Korf, 2002).

La 'visibilització' de les polítiques i intervencions de reducció de riscos

Les polítiques i intervencions de reducció de riscos tenen una visibilització reduïda. Només una tercera part dels joves i adolescents consultats coneixen els serveis de reducció de riscos (36%). En aquest sentit, la principal via de coneixement de la reducció de riscos és l'encontre directe i presencial en espais d'oci nocturn (84%). Resta una petita proporció de joves i adolescents que han conegut els serveis de reducció de riscos a través d'altres vies. D'aquesta manera, destaca el boca-orella com

la primera via de difusió no presencial de la informació de reducció de riscos.

Aquest últim mitjà de difusió és, de fet, el que, més enllà de l'experiència pròpia, predomina entre joves i adolescents a l'hora de transferir i adquirir informacions fiables sobre drogues, operant en forma d'experiència compartida. Així, dues tercers parts dels joves i adolescents enquestats (66%) afirmen haver difós les informacions de reducció de riscos entre els seus iguals mitjançant el boca-orella. En aquest sentit, es fa palès que les informacions de reducció de riscos operen en el mateix espai de confiança que ocupen les experiències compartides sobre substàncies psicoactives.

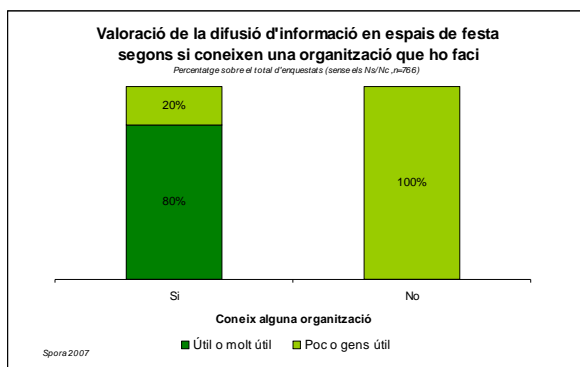
La visibilització dels serveis de reducció de riscos presenta però, diferències en funció de variables com són l'edat, les pautes de consum o la distribució geogràfica:

- Edat. Els serveis de reducció de riscos tenen un baix nivell d'accés als adolescents. Els joves consultats manifesten conèixer els serveis en major proporció que els adolescents.
- Pautes de consum. Els serveis de reducció de riscos tenen un baix nivell d'accés a la població no consumidora. El nivell de coneixement expressat per part dels no consumidors [cons. OH/THC] es manté baix de forma estable, independentment de la seva edat.
- Distribució geogràfica. Els serveis de reducció de riscos tenen un impacte baix en els territoris amb una alta densitat de població. Els grups de reducció de riscos fan, al llarg de l'any, tot un seguit de sortides, les quals estan força distribuïdes en termes de nombre i freqüència per tot el territori català. Amb tot, sembla que es planifica el nombre i la freqüència de les intervencions en funció d'alguns criteris, entre els quals impera la distribució geogràfica equilibrada en major mesura que no pas la densitat de població. Els espais festius d'oci nocturn situats en poblacions densament poblades acostumen a tenir una clientela diversificada i amb alts graus de mobilitat, de manera que una sola actuació arriba a una part relativament petita dels clients potencials de cada local.

Percepció d'utilitat de les intervencions en espais festius

La percepció d'utilitat que s'atribueix a les intervencions de reducció de riscos en espais festius depèn bàsicament de si es produeix un encontre presencial. Més enllà de si es consumeix o no, el fet de no conèixer els serveis implica pensar

que aquests són poc o gens útils per a un 100% de les persones consultades, mentre que el grau de valoració positiva puja fins al 80% en el moment en què es produeix un encontre presencial directe.

El paradigma abstencionista constitueix l'únic element pensable per a tothom qui no ha entrat en contacte amb el nou paradigma de reducció de riscos. Així, a l'hora de valorar la reducció de riscos, es pensa, en un principi, en variacions del model abstencionista o bé en una aplicació d'aquest en els espais de festa. L'única diferència seria que, en el cas de la reducció de riscos, es donaria informació sobre la nocivitat de les substàncies psicoactives en un espai de festa, la qual cosa, s'entén, encara li trauria més efectivitat. Assumint que l'objectiu és l'abstinència, l'efectivitat atribuïda en un espai privilegiat de consum és nul·la.

Crida l'atenció també el 20% de persones que es troben amb els serveis en un espai de festa i els valoren com a poc útils o inútils. En les entrevistes veiem que es tracta, principalment, de joves o adolescents que els veuen però que no s'acosten als estands informatius i, per tant, continuen atribuint-li un discurs abstencionista.

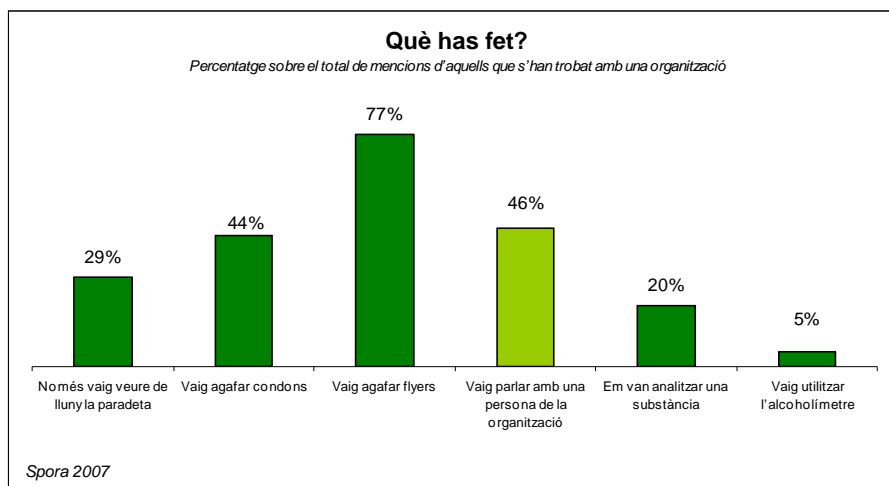
D'altra banda, també observem que a més contacte en profunditat més alta és la valoració de la informació i dels serveis en espais de festa. En el cas que es produeixi un acostament als estands, es considera que els espais festius d'oci nocturn són els més apropiats per a donar informació, ja que aquesta s'associa a la pràctica directa i al moment en què més cal tenir en compte les recomanacions per al consum. Veiem així mateix que, en el cas que s'hagi produït un apropament amb contacte amb el personal tècnic, la valoració d'utilitat creix fins el 88%.

El flyer com a mitjà de difusió

Els flyers –o fulletons informatius– de reducció de riscos són el principal mitjà de difusió del discurs de reducció de riscos. Més de tres quarts parts de les persones que visiten els estands informatius n'agafen, emergint com l'element que desperta un interès major entre els individus que visiten els estands.

Les seves informacions reben una valoració molt alta per part de les persones entrevistades però, tanmateix, no sempre generen modificacions rellevants en les pautes de consum. Ens trobem amb un parell d'elements que expliquen aquesta manca d'afectació:

- El flyers informatius presenten una baixa mobilitat (un 11%). Cada unitat acostuma a contenir una gran quantitat d'informació que en moltes ocasions no es pot retenir en una única lectura. Tot plegat porta els joves i adolescents a retenir els flyers i no mobilitzar-los gaire un cop se n'han apropiat.
- El discurs de reducció de riscos dels flyers tenen l'individu com a únic interlocutor, això és, es dirigeixen al lector en segona persona del singular i, conseqüentment, es posa èmfasi sobre la responsabilització individual del consum. En aquest sentit, no acostumen a proporcionar pautes d'acció i reflexió dirigides als grups i, per tant, tampoc són compartits amb el col·lectiu.

L'amic expert com a figura informativa

Com hem vist, es posa de manifest l'existència i obertura d'una escletxa que separa i fa irreconciliables el coneixement experiencial i aquelles informacions proporcionades pel discurs abstencionista. Mentre el primer queda relegat al context vivencial i immediat del consum, les segones sancionen o fins i tot neguen aquesta experiència. Aquest és un dels motius pels que el discurs abstencionista queda deslegitimada i pels

quals se li atribueix poca credibilitat. En l'esclatxa que escindeix ambdós coneixements, i en el marc de la reducció de riscos, s'ha instal·lat una figura que respon a la necessitat d'obtenció d'informació expressada per les persones entrevistades: l'amic expert.

Aquesta figura està encarnada per les persones que ofereixen informació en els espais d'oci nocturn emprant un llenguatge i estil comunicatiu proper a les persones usuàries de l'oci nocturn, que mostren passió i interès pels temes respecte dels que informa, que adopten un tarannà no invasiu, deixant un marge d'exploració sense envair l'espai de qui s'hi apropa i/o que no emeten un judici moral al voltant del consum de substàncies. Així mateix, i aquesta és la característica que ens interessa remarcar aquí, aquesta figura aconsegueix l'entrecruament dels coneixements i informacions pràctiques i experiencials amb les de caire més teòric o expert.

Motius per a no apropar-se als estands informatius

Un 29% de les persones enquestades que s'han trobat els estands informatius en espais festius no mostraven cap mena d'interès per apropar-s'hi. Les entrevistes realitzades fan emergir la idea que, en el context de festa, apropar-s'hi suposa una interrupció en el decurs de la nit i la festa, un parèntesi que no es desitja fer. A això s'hi suma l'estigmatització associada al consum de substàncies. Així, per exemple en els espais de festa multitudinaris com els festivals, els concerts o bé en les grans ciutats, s'assegura l'anonimat de les persones que s'hi apropen, mentre que en locals de poblacions petites, contràriament, sorgeixen majors dificultats a l'hora d'apropar-s'hi pel grau de visibilització dels serveis i, per tant, per l'amenaça d'estigmatització que pot implicar per a la persona que el visita.

Més específicament, veiem que un 44% dels joves que afirmen no consumir no s'hi apropen mentre aquesta pauta només es dona en un 22% dels consumidors. Les entrevistes ens mostren que la concepció que les actuacions s'adrecen, exclusivament, a les persones consumidores de substàncies pot explicar el fet que les persones no consumidores entenguin que el servei no s'adreça a elles.

Pel que fa al percentatge de consumidors que hem vist que no s'apropen a l'estand, cal recordar, en primer lloc, que aquestes consideren que els estands s'adrecen als no consumidors [cons. OH/THC] ja que els associen amb el 'Drogas NO' i, per tant, amb el discurs abstencionista. En segon lloc, veiem com alguns relats identifiquen, exclusivament, els estands informatius amb l'anàlisi de substàncies. En aquests casos, algunes

de les persones entrevistades prefereixen no passar pels estands perquè no volen 'sacrificar' una part –potser prou important– de la substància en l'anàlisi. Finalment, un tercer conjunt d'explicacions remetent al fet que s'entén que l'actuació d'anàlisi de substàncies tan sols pot servir per confirmar-los allò que ja saben: que estan adulterades. Segons afirmen, rebre la confirmació en el context de la festa que, efectivament estan adulterades, tampoc els farà deixar-les de consumir. En tot cas podria 'tallar-los el rotllo' de la nit, motiu pel qual es veu com innecessari. De fet, aquest tercer argument també explica els casos en què les persones consumidores s'apropen a l'estand però no interactuen amb el personal tècnic.

Si atenem ara a les diferències segons el gènere ens adonem que els homes no consumidors [cons. OH/THC], sobretot els joves més que no pas els adolescents, tendeixen a no apropar-se als estands, mentre que les dones no consumidores tendeixen, majoritàriament, a apropar-s'hi però sense interaccionar amb les persones de l'organització. Si ens fixem en la població consumidora, veiem que els homes adolescents són els que genèricament menys s'apropen als estands i els que menys interactuen amb el personal tècnic.

Efectes de l'anàlisi de substàncies

L'anàlisi de substàncies és un servei que, com hem vist, genera certa controvèrsia entre els adolescents i joves entrevistats. Segons alguns relats, la despesa econòmica ja realitzada i el fet de trobar-se en bell mig d'un context festiu procliu al consum fan que els resultats de l'anàlisi no puguin tenir efectes sobre el sentit final del consum.

El fet rellevant a tenir en compte en aquest punt és que aquests relats corresponen a persones que, consumeixin o no substàncies psicoactives en espais d'oci nocturn, no han utilitzat els serveis d'anàlisi de substàncies de forma directa. Els relats d'aquestes persones presenten una doble actitud: per un costat s'assumeix el fet que les substàncies de què es disposa es troben essencialment adulterades i, per una altra banda, s'evita accedir als serveis d'anàlisi argumentant que una confirmació 'experta' en aquest sentit pot implicar l'aparició de sensacions contradictòries no desitjades. I és que sembla que pot ser més còmode 'no saber'. El desenvolupament de pautes de responsabilitat passa per l'accés al coneixement; en aquest sentit, la millor manera de no assumir responsabilitats és, precisament, bo i evitant l'accés al coneixement.

Així, i en concordança amb aquesta línia explicativa, ens trobem amb d'altres relats que, precisament, valoren de forma altament positiva

L'impacte que aquesta mena de serveis poden tenir sobre el consum i les seves formes de gestió. El major èmfasi es posa aquí en el fet que l'anàlisi es realitzi en el mateix context de consum. En aquest sentit, ens trobem amb una valoració especialment positiva dels efectes a llarg termini del servei d'anàlisi de substàncies in situ en termes d'incrementar la moderació en les pautes i freqüències de consum.

Una altra qüestió valorada positivament respecte a l'impacte dels serveis d'anàlisi de substàncies es refereix als efectes de monitorització del mercat i filtre informal de la qualitat de les substàncies. S'entén que el fet de 'fer públic' que unes substàncies estan adulterades i d'altres no fomenta la introducció d'un element crític en l'adquisició de substàncies i, per tant, en la gestió crítica del consum.

Cal, arribats a aquest punt, parar especial atenció a la interpretació que d'aquesta mena de serveis es fa des d'alguns sectors de promoció de l'oci nocturn. Segons aquests relats, el sol fet de dur a terme l'actuació d'anàlisi de substàncies pot contribuir a generar una bona imatge del conjunt dels projectes i organitzacions de reducció de riscos. En aquest sentit, es considera que la implementació d'aquesta mena d'actuacions –més enllà dels possibles efectes immediats que puguin tenir sobre els diferents grups de persones consumidores de substàncies en contextos d'oci nocturn– contribueix a què es valorin i atenguin la resta de missatges i informacions procedents d'aquestes organitzacions, especialment aquelles dirigides al foment de comportaments saludables.

5. Polítiques públiques, oci nocturn i Reducció de Riscos

Finalitzem aquest apartat amb un seguit de reflexions sobre la relació que s'estableix entre les polítiques públiques, el sector de l'oci nocturn i les actuacions de reducció de riscos. Entenem que aquestes relacions estan actualment molt vinculades al procés d'invisibilització del consum que hem esmentat anteriorment, així com a una manca de comprensió respecte al complex fenomen en xarxa de l'oci nocturn.

L'anàlisi de les dades mostra com el sector de l'oci nocturn està sotmès a un creixent procés d'enduriment de la reglamentació i normativització que el regula. D'aquesta manera, bona part de les actuacions empreses des dels locals d'oci s'encaminen, precisament, a evitar l'entrada i el consum de substàncies dins dels locals. El principi que regula aquest fenomen és el de l'atribució de responsabilitats. Dit d'altra forma, el fenomen del consum de substàncies s'enfoca a partir de la pregunta: a qui s'ha de responsabilitzar del consum de substàncies en l'oci nocturn?

La responsabilitat, com veiem en els relats dels de les persones promotores d'oci nocturn, és mòbil i itinerant. I és que es desplaça, alternativament, des de les diverses administracions i poders públics cap a les persones o organitzacions responsables de la gestió de l'oci nocturn, en funció de si el consum es produeix en l'espai públic o dins dels locals. Hem explicat aquesta situació a partir de la metàfora de la patata calenta. Segons aquesta, en considerar administrativament, legalment i socialment que el problema es localitza de forma exclusiva en 'la substància', junt amb el fet que la responsabilitat s'atribueixi a qui s'hi trobi més a prop, la qüestió central passa per desfer-se de la

patata calenta. I és que cal treure-se-la de sobre immediatament, evitar cremar-se.

El consum de substàncies il·legals en els locals d'oci s'està afrontant, per tant, des d'una concepció centrada en l'atribució de responsabilitat legal que sanciona els locals en atribuir-los la responsabilitat del consum. D'acord amb aquesta lògica –d'altra banda, d'obligat compliment– les actuacions empreses des del sector prioritzen la vigilància, el control i l'expulsió de les substàncies il·legals del local enfront d'altres actuacions possibles. D'aquesta manera, qualsevol altra actuació, com podrien ser les orientades a incidir sobre els efectes del consum (relació substància / persona), sobre el context de consum (relació substància / persones / context d'oci nocturn) o bé d'altres que incloguessin encara més elements (substàncies / persones usuàries de l'oci nocturn / locals d'oci / administracions), queden relegades a un segon pla en l'agenda del sector.

Però quines són les conseqüències que es desprenen d'aquesta configuració actual del sector de l'oci en relació al consum de substàncies? Una valoració negativa prové del fet que –a Catalunya– les polítiques públiques aplicades al sector de l'oci depenguin exclusivament del Departament d'Interior. Les persones promotores entrevistades denuncien la manca de disseny i planificació de polítiques proactives de gestió de l'oci nocturn i, més enllà, de l'oci en termes genèrics. Hi afegeixen, a més, el caràcter desfasat de la normativa vigent respecte a les transformacions socioculturals de les darreres dues dècades, les quals han incidit decisivament en la forma de concebre socialment l'oci i el temps de lleure.

Segons les persones promotores d'oci nocturn, l'ofensiva coercitiva i sancionadora de l'administració contrasta amb la manca d'estratègies actives de planificació i/o promoció de l'oci. Així mateix, expressen la manca de sistemes formals i regulars d'interlocució entre les administracions i el sector de l'oci.

En aquesta línia, es produeix un rebuig de les actuacions de reducció de riscos en l'interior dels locals (estands amb personal tècnic, anàlisi de substàncies i, en menor mesura, flyers informatius), que són interpretades des del sector com una amenaça. I és que la inclusió d'estands en els locals suposa un doble missatge amb dos destinataris diferenciats: a l'administració se li diu

que en el local no hi ha consum, però que cal vetllar per la salut dels clients que consumeixen; als clients se'ls diu que no poden consumir en el local, però que en cas que ho facin prenguin mesures per no damnificar la seva salut. Donat l'escenari en el qual s'ha de desenvolupar el sector, les seves persones promotores són convidades a prioritzar la 'salut' del propi local per davant de la salut de les persones usuàries d'oci nocturn. Val la pena matisar, tanmateix, que en cap cas es manifesta un rebuig frontal a les polítiques de reducció de riscos, sinó que més aviat es tracta de la idea que resumeix l'expressió "sí, però a casa meva no".

COMPENDI DE PROPOSTES

Presentem a continuació un seguit de propostes que permetran millorar la gestió de les polítiques i intervencions ja iniciades, així com plantejar noves polítiques, planificacions i actuacions al voltant del consum de substàncies en contextos d'oci nocturn.

En primer lloc, presentem un seguit de recomanacions enfocades principalment a millorar i agilitzar la gestió de les polítiques preventives

públiques així com aquelles que afecten el sector de l'oci nocturn. En segon lloc, presentem un grup de recomanacions més específiques, destinades principalment a millorar la qualitat i l'impacte dels serveis de reducció de riscos en espais d'oci nocturn. Finalment, presentem una proposta que pretén integrar en la gestió de les polítiques públiques la veu dels protagonistes principals del present estudi: els adolescents i els joves.

Respecte a la gestió de les polítiques públiques

Urgeix l'establiment de sistemes formals d'interlocució entre el sector de l'oci nocturn i les administracions públiques. Caldria establir sistemes de comunicació que incorporessin, per un costat, representants del Departament d'Interior i el Departament de Salut i, per un altre, representants de les principals organitzacions i associacions del sector de l'oci nocturn. Aquests sistemes de comunicació han de permetre la interlocució periòdica i la fluïdesa en la convocatòria de trobades formals i informals.

Les informacions i consells sanitaris dirigits al personal del sector d'oci nocturn haurien de gestionar-se a través de les seves associacions i federacions. Més enllà de la necessària coordinació dels òrgans polítics del Departament de Salut amb els del Departament d'Interior a l'hora de gestionar les polítiques preventives socio sanitàries en espais d'oci nocturn, caldria establir línies de col·laboració privilegiada entre Salut i les principals associacions del sector de l'oci nocturn.

Els serveis de reducció de riscos haurien de fer-se més visibles, principalment, de la mà d'associacions independents. Els joves i adolescents entrevistats mostren –de la mateixa manera que els promotors privats– una forta desconfiança vers els missatges institucionals i, en general, vers les institucions, que es presenten com a ens amenaçadors. El tercer sector compta

amb un marge de credibilitat significativament superior entre joves i adolescents, especialment en tot allò relatiu a les informacions sobre drogues. En aquest sentit, s'hauria d'apostar decididament per les associacions de reducció de riscos com a motor de canvi en la gestió dels usos de drogues.

Caldria planificar i fomentar actuacions conjuntes entre el sector de l'oci nocturn, les organitzacions de reducció de riscos i l'administració. Els beneficis es farien evidents per a tots tres agents:

- L'administració podria implementar les seves polítiques socio sanitàries in situ, sense topar amb l'oposició que aquestes generen actualment en el sector de l'oci nocturn.
- El sector de l'oci nocturn reduiria la sensació d'amenaça institucional a l'hora d'implementar actuacions dirigides a la promoció de la salut de la seva clientela tot augmentant la seva seguretat socio sanitària.
- Les entitats de reducció de riscos podrien implementar actuacions pactades amb les autoritats sanitàries, tot oferint un servei de qualitat als locals d'oci nocturn i a la seva clientela.

Caldria establir mecanismes de promoció i/o planificació proactiva i integral de l'oci nocturn. A l'hora de dissenyar i planificar les polítiques públiques de l'oci nocturn caldria

treballar a partir de les aportacions i el treball conjunt de les veus dels diferents agents implicats en el fenomen. D'aquesta manera, i amb l'objectiu de conèixer les problemàtiques, necessitats i possibilitats de l'oci nocturn, caldria constituir un Comitè de treball per a l'oci nocturn, que –de manera òptima- hauria d'incloure:

- La veu dels diferents ens institucionals implicats. En aquest sentit, seria recomanable establir sistemes de coordinació interdepartamental amb l'objectiu d'endegar actuacions integrals i conjuntes entre els departaments d'Interior, Salut, Educació, Cultura i Joventut.
- La veu dels promotors privats de l'oci nocturn.
- La veu de les persones expertes en Reducció de Riscos.

Així mateix, caldria incloure en aquest Comitè:

- La veu de persones treballadores del sector de l'oci nocturn.
- La veu de les veïnes i veïns.
- La veu de les persones usuàries d'espais d'oci nocturn.

Caldria treballar activament per a implementar una actualització de la normativa vigent en relació a les drogues i l'oci nocturn. La reglamentació vigent hauria d'ajustar-se per tal de contemplar les recents transformacions socioculturals que han incidit de forma decisiva en la forma de concebre socialment l'oci nocturn i el temps de lleure en general.

Respecte a la gestió de les polítiques i intervencions de reducció de riscos

Caldria visibilitzar activament el discurs, les polítiques i les actuacions de reducció de riscos. El paradigma de reducció de riscos ha d'apostar decididament per esdevenir un discurs públic, i és que cal cercar estratègies de salut pública que no exclouin una part cada cop major de la població, especialment aquella més jove. La gestió de les pròpies decisions és una tasca que conté un ingredient fonamental que es basa en els elements col·lectius de gestió. Així, per tal d'empoderar el jovent, cal oferir eines també al professorat, a les famílies i al conjunt de possibles agents de referència en la presa de decisions dels joves. S'haurien d'explorar fórmules per tal d'incorporar de forma obligatòria la salut pública en l'ús de les drogues en el currículum escolar. De la mateixa manera, caldria explorar fórmules per tal de generalitzar les campanyes de reducció de riscos en els àmbits formatius i informatius de caràcter generalista (mitjans de comunicació, principalment). Cal dir que, a partir dels resultats d'aquesta recerca, es pot concloure que un dels efectes que emergirien a partir de la generalització del paradigma de reducció de riscos passaria per la recuperació de la confiança que el jovent ha perdut en l'administració (si més no pel que fa a tot allò relacionat amb la gestió de les substàncies psicoactives). Així, es fa palès que l'aposta per la reducció de riscos implicaria també, i entre d'altres efectes, un creixement de la capacitat d'acció institucional.

Caldria incorporar activament la població 'no consumidora' com a població diana dels serveis de reducció de riscos. Cal desenvolupar un discurs elaborat que permeti fer de la reducció de riscos un paradigma accessible globalment tant per a les persones consumidores com per a les no consumidores. L'aposta decidida per incorporar una

població destinatària no consumidora requeriria de l'elaboració de materials informatius mixtes que incorporessin extensament formes de gestió del no consum. Cal doncs potenciar l'empoderament dels adolescents i joves que decideixen no consumir. Els efectes d'aquesta obertura explícita poden ser diversos:

- Prevenció primària. Com hem vist, els joves i adolescents que han decidit no consumir no disposen d'arguments ni recursos sòlids per poder raonar els motius que porten a una abstinència en el consum. En aquest sentit, la reducció de riscos hauria de desenvolupar el seu potencial com a una eina que no tan sols permeti mantenir aquesta decisió d'abstinència, sinó també, i especialment, que ajudi a consolidar-la davant la creixent pressió i normalització del consum en els espais juvenils i d'oci nocturn.
- Normalització del paradigma de reducció de riscos. Un dels efectes inevitables de la generalització del discurs a la població no consumidora és la seva progressiva normalització social.
- Visibilització extensiva dels serveis de reducció de riscos. Aquest fet promouria una desestigmatització dels serveis, la qual cosa, al seu torn, permetria, per un costat, la concurrència als serveis d'un públic més ampli, i per un altre, la normalització d'un abordatge públic de la gestió del consum més enfocat a criteris de salut i menys a criteris morals o exclusivament legals.

Caldria establir mecanismes que assegurin la difusió efectiva dels serveis entre la població adolescent. Com hem vist, els serveis de reducció de riscos exerceixen un baix impacte sobre la

població adolescent. Es fa necessari, doncs, dur a terme actuacions específiques per a aquesta població, les quals han d'enfocar-se amb un doble vessant:

- Una major incidència d'intervencions de reducció de riscos en aquells espais festius freqüentats principalment per adolescents.
- Sistematització de la reducció de riscos en el currículum escolar.

Caldria incorporar la reducció de riscos en el currículum escolar. Aquesta mesura seria convenient, per un costat, per donar resposta al significatiu dèficit de recursos preventius que presenta la població adolescent i, per un altre, a la generalització del paradigma de salut pública com a model social.

Caldria realitzar actuacions temporalment sostingudes en els municipis amb major densitat de població. En les localitats més densament poblades existeix una demanda per dur a terme actuacions més sostingudes. Aquesta demanda es fa palesa especialment en aquells locals en què hi ha una gran aflluència de persones, una bona part de les quals són clients puntuals, i no sempre coincideixen en el temps amb les actuacions dels serveis de reducció de riscos, amb la qual cosa no se'n poden beneficiar. Aquesta demanda té a veure amb la qüestió de la baixa quota d'actuacions en espais amb alta densitat de població. Caldria donar resposta a aquesta demanda de regularitat, la qual ompliria el desequilibri actual.

Caldria promoure l'establiment de punts informatius permanents. Es tractaria de situar estands informatius permanents en aquelles zones d'oci que aglutinen diversos locals d'oci nocturn. Els punts informatius permanents per a la reducció de riscos donarien resposta a una gran quantitat de població que freqüenta aquests espais. Aquests punts haurien d'incorporar un equip de primers auxilis, i haurien d'estar en connexió directa amb el servei d'emergències mòbils. Es donaria resposta així a tot l'espectre de necessitats sanitàries, preventives i curatives, que emergeixen en els espais d'oci en què es produeix una gran concentració de persones. Així mateix, cal que els diferents ens públics es coordinin amb les associacions de locals d'oci nocturn per dur a terme actuacions específiques com les esmentades. Mentre no es revisi la reglamentació vigent, aquesta mesura permetria superar la sensació d'amenaça que moltes persones promotores senten amb la ubicació dels estands dins els seus locals.

Caldria formar el staff dels locals d'oci nocturn. Més enllà de la formació en primers auxilis, cal que aquestes persones adquireixin

coneixements específics sobre els efectes immediats vinculats al consum de substàncies.

Caldria incorporar el 'grup d'iguals' com a interlocutor privilegiat del discurs. El discurs de reducció de riscos i, més concretament, les indicacions i informacions dels fullets informatius, s'han de dirigir al centre neuralgic de la gestió del consum, això és, a les cultures grupals de consum. Hi ha algunes actuacions que poden servir per a reflexionar al voltant de la gestió del consum a partir de la modificació de les cultures grupals:

- Reflexionar sobre la persona (singular o plural) a qui es dirigeix el missatge.
- Proporcionar eines de gestió grupal del risc.
- Dissenyar i proposar activitats de gestió grupal del consum.

Caldria generalitzar els flyers com a estratègia de difusió del discurs de reducció de riscos. Caldria estendre l'ús d'aquests fullets informatius en entorns concorreguts pel jovent en general, bé tinguin relació amb contextos de consum, bé n'estiguin completament desvinculats; per exemple, punts d'informació juvenil, centres cívics, espais culturals, esplais, centres esportius, etc. Caldria sistematitzar dos tipus de fullets informatius, cadascun amb diferents finalitats:

- Fullets informatius en profunditat. Són aquells que proporcionen una gran quantitat d'informació sobre un tema determinat o sobre una substància concreta.
- Flyers mòbils. Són fulletons petits i el seu objectiu ha de ser la mobilitat d'un missatge concret i fàcil de recordar.

Caldria establir criteris de selecció del personal tècnic dels estands informatius. Cal ser curosos en la selecció prèvia del personal tècnic dels estands informatius, seguint diferents criteris perquè s'ajustin al perfil òptim. Aquests criteris haurien de contemplar un seguit de coneixements, aptituds i actituds.

Coneixements específics necessaris:

- El funcionament i les formes d'interrelació de les cultures juvenils.
- Les cultures grupals de consum de substàncies.
- El llenguatge i estil comunicatiu propi dels contextos d'oci nocturn.
- Els efectes de les diferents substàncies a curt, mig i llarg termini.
- La composició de les diferents substàncies presents en l'oci nocturn.

Perfils aptitudinals òptims:

- Al marge de la seva edat, s'hauria de poder compartir i expressar uns valors culturals propers als vinculats a la cultura juvenil.

- Més enllà de l'interès, s'hauria de mostrar passió per la temàtica.
- Disposicions d'actitud i formes d'estar recomanables:
- És recomanable adoptar un tarannà no invasiu, deixant un marge per a què les persones que s'apropin als estands puguin explorar sense pressions allò que s'hi ofereix.
 - És aconsellable que es presenti disposició per atendre activament les demandes de les persones que s'hi apropin.
 - Caldria evitar fer judicis morals sobre la pauta de consum de les persones que s'hi apropin.

Respecte a la necessitat d'endegar polítiques més participatives

Caldria incorporar activament els adolescents i joves en la planificació de les polítiques públiques. Tradicionalment, la presa de decisions al voltant de les polítiques públiques es concentra al voltant d'agents polítics, els quals es poden deixar influenciar en major o menor mesura per d'altres agents socials –generalment figures que gaudeixen de cert pes social o econòmic– o bé per experts que elaboren el coneixement des d'una òptica diferent a l'habitual. La funció del present estudi és precisament contribuir a aquesta mirada experta i, com a tal, s'hi desenvolupa determinat coneixement, a partir del qual se'n desprenen un seguit de resultats, els quals se sotmeten a una anàlisi i discussió per, finalment, acompanyar-se de determinades propostes d'actuació. Tanmateix, allò que no és gens habitual en la planificació política és la incorporació de la població directament afectada per les actuacions que d'aquesta se'n deriven.

El present informe és fruit d'una demanda institucional i, per tant, es fa evident l'existència d'una voluntat política d'incorporar noves visions i reflexions per tal d'imprimir riquesa i qualitat a la planificació de les polítiques públiques. Amb aquest informe s'incorpora, doncs, el criteri d'una mirada experta per tal de confirmar determinades intuïcions ja existents, de decantar algunes intuïcions fonamentals i, fonamentalment, per tal d'obrir noves mirades de coneixement i d'acció.

Falta doncs fer el darrer pas, això és, incorporar de forma decidida la població afectada per les polítiques públiques en la planificació directa de les mateixes. Proposem doncs un procediment per a la incorporació de les persones protagonistes en la gestió directa de les polítiques públiques. Per a la consecució d'aquest objectiu podem recórrer a una metodologia que s'està desenvolupant amb gran èxit en el camp de la solució de controvèrsies socials i tecnocientífiques, ens referim a les anomenades conferències de consens (Callon, Lascoumes & Barthe, 2001) –conegudes també com a conferències ciutadanes, a França, o com a publifòrums, a Suïssa–. La conferència de consens és un mètode participatiu d'elaboració de coneixement que està concebut per a eixamplar el cercle de discussió que, com hem dit, es limita normalment a aquells que prenen decisions i, en alguns casos, al cos d'experts, que proporcionen dades a aquests primers.

Es tracta d'una acció de democràcia participativa que, sens dubte, ajudaria a fer polítiques d'acord amb les opinions, valoracions i necessitats de la població protagonista. Si bé és necessari nodrir-se de coneixement expert elaborat a partir de mirades àmplies, el següent pas, molt necessari, és incorporar la veu dels protagonistes en l'elaboració activa de diagnòstics i propostes per a la planificació de les polítiques públiques.

BIBLIOGRAFIA

- Agresti, A.; Finlay, B. (1997). *Statistical methods for the Social Sciences*. Florida: Prentice Hall.
- Akram, G.; Galt, M. (1999) "Profile of Harm-reduction Practices and Co-use of Illicit and Licit Drugs Amongst Users of Dance Drugs". A: *Drugs: Education, Prevention and Policy*. Vol. 6. [pàgines 215-225]
- Alonso Sanz, C.; Salvador LLivina, T. & Suelves Joanxich, J. M. (2004) "Glosario Sobre Prevención del Abuso de Drogas". Madrid: Ed. Centro de Estudios Sobre Promoción de la Salud.
- Azorín, F.; Sánchez-Crespo, J.L. (1986) *Mètodes i aplicacions del mostreig*. Madrid: Aliança Universitat Textos.
- Beck, U.; Giddens, A. & Lash, S. (1994) *Modernización reflexiva. Política, tradición y estética en el orden social moderno*. Madrid: Alianza Editorial.
- Beck, U. (1998) *The politics of risk society*. A: Franklin, J. (Ed.). Cambridge: Polity Press.
- Beck, U. (1998) *La sociedad del riesgo*. Buenos Aires: Paidós.
- Beck, U. (2002) *La sociedad del riesgo global*. Madrid: Ed. Siglo XXI.
- Benschop; Rabes; Korf. (2002) *Pill testing – Ecstasy & Prevention. A scientific evaluation in three european cities*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

- Beriain, J. (1996) *Las consecuencias perversas de la modernidad*. Barcelona: Ed. Anthropos.
- Bottero, G. (1998) "Della Ragion di Stato". A: Luhmann, N. *Sociología de los riesgos*. Univ. Iberoamericana de México: Ed. Triana.
- Butler, S., Mayock, P. (2005) "An Irish solution to an Irish problem: Harm reduction and ambiguity in the drug policy of the Republic of Ireland." A: *International Journal of Drug Policy*. Nº 16. [pàgines 415-422]
- Burrows, D. (2005) "Towards a regulated market for illicit drugs: effects of the harm reduction model of controlled drug availability". A: *International Journal of Drug Policy*. Nº 16. [pàgines 8-9]
- Callon, M.; Lascoumes, P. & Barthe, Y. (2001). *Agir Dans un Monde Incertain. Essai sur le Démocratie Technique*. Paris: Éditions du Seuil.
- Causa, A.; Faura, R. (2005) *Recerca avaluativa del material 'Qué Ruli... manual per a mans properes al cànnabis'*. A: www.spora.ws/webpdfs/avqueruli.pdf [última visita 1 de juny de 2008], o bé www.gencat.net/salut/depsan/units/sanitat/pdf/aval_recercaqruli.pdf [última visita 1 de juny 2007]
- Colom, J. (2001) "Análisis de las intervenciones en drogodependencias en el Estado Español desde sus orígenes hasta la reducción de daños". A: Grup IGIA. *Gestionando las drogas*. Barcelona: GRUP IGIA.
- Dalhousie University (2005) "Empirical evidence from Anintegrated school- and community-based demonstration intervention addressing drug use among adolescents". A: *International Journal of Drug Policy*. Nº 16. [pàgines 121-126]
- Duff, C. (2003) "The Importance of Culture and Context: Rethinking Risk and Risk Management in Young Drug Using Populations." A: *Health, Risk & Society*. Nº 5 [pàgines 285-299].
- Duff, C. (2005) "Party drugs and party people: examining the 'normalization' of recreational drug use in Melbourne, Australia". A: *International Journal of Drug Policy*. Nº 16. [pàgines 161-170]
- Elliott, L.; Orr, L.; Watson, L.; Jackson, A. (2005) "How Effective Are Secondary Prevention Interventions for Young Drug Users?" A: *Family Therapy*. Nº32. [pàgines 1-22]
- Escohotado, A. (1998). *Historia General de las Drogas*. Madrid: Espasa Fórum.
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. A: <http://www.emcdda.europa.eu> [última visita 1 de juny de 2007]
- Foucault, M. (1976) *Historia de la sexualidad*. 1. La voluntad de saber. Madrid: Siglo XXI. 1995.
- Friedman, S.R., Touze, G. (2006) "Policy bereft of research or theory: A failure of harm reduction science". A: *International Journal of Drug Policy*. Nº 17. [pàgines 133-135].
- Funes, J. (1996) *Drogas y adolescentes*. Madrid: Aguilar.
- García Ferrando, M. (2003) *Socioestadística. Introducción a la estadística en sociología*. Madrid: Alianza Universidad Textos.
- Giddens, A. (1995) *Modernidad e identidad del yo: el yo y la sociedad en la época contemporánea*. Madrid: Ed. Península.
- Giddens, A. (1998) "Risk Society: the context of British Politics". Citat a: Beriain, J. *Las consecuencias perversas de la modernidad*. Barcelona: Ed. Anthropos.
- Grup IGIA. (2001). "Gestionando las drogas. Conferencia de consenso sobre reducción de daños relacionados con las drogas: cooperación e interdisciplinariedad". Barcelona: Grup IGIA.
- Husler, G.; Werlen, E.; Rehm, J. (2005) "The Action Plan-A New Instrument to Collect Data on Interventions in Secondary Prevention in Adolescent". A: *Substance Use & Misuse*. Nº 40. [pàgines 761-777].
- Kerr, T., Small, W., Peace, W., Douglas, D., Pierre, A., Wood, E. (2006) "Harm reduction by a "user-run" organization: A case study of the Vancouver Area Network of Drug Users (VANDU)". A: *International Journal of Drug Policy*. Nº 17.
- Klein, A., Day, M., Harriott, A. (2005) "Caribbean Drugs. From Criminalization to Harm Reduction". A: *International Journal of Drug Policy*. Nº 16. [pàgines 33-43]
- Kuhn, T. (1962). *La estructura de las revoluciones científicas*. Madrid: Fondo de Cultura Económica. 1997.
- Luhmann, N. (1997) *Observaciones de la modernidad*. Barcelona: Ed. Paidós.
- Luhmann, N. (1998) *Sociología del riesgo*. Univ. Iberoamericana de México: Ed. Triana.
- MacMaster, S.A. (2004) "Harm Reduction: A New Perspective on Substance Abuse Services". A: *Social Work Magazine*. Nº 49. [pàgines 493-498].
- MacMaster, S.A., Holleran, L. K. (2005) "Empirical and Theoretical Support for Inclusion of Non-Abstinence-Based Perspectives in Prevention Services for Substance Using Adolescents". A: Chaffin, K. *Journal of Evidence-Based Social Work*. Nº 2. [pàgines 67-77].
- MacPherson, D., Mulla, Z., Richardson, L. (2006) "The evolution of drug policy in Vancouver, Canada: Strategies for preventing harm from psychoactive substance use". A: *International Journal of Drug Policy*. Nº 17. [pàgines 127-132].
- Mayock, Paula. (2005) "'Scripting' Risk: Young People and the Construction of Drug Journeys." A: *Drugs: Education, Prevention and Policy*. Vol. 12, no. 5. [pàgines 349-368].
- McKeganey, Neil; Morris, Zoe; Neale, Joanne; Robertson, Michele. (2004) "What Are Drug Users Looking for When They Contact Drug Services: Abstinence or Harm Reduction?" A: *Drugs: Education, Prevention and Policy*. Nº 11. [pàgines 423-435].
- Méndez, V. (2001). "Aspectos éticos de las políticas de reducción de daños en drogodependencias". A: *Gestionando las drogas*. Barcelona: GRUP IGIA.
- Nietzsche, F. (1972) *La genealogía de la moral*. Madrid: Alianza Editorial. 1991.
- Panagopoulos, I., Ricciardelli, L.A. (2005) "Harm reduction and decision making among recreational ecstasy users". A: *International Journal of Drug Policy*. Nº 16. [pàgines 54-64].

- Parker H, Aldridge J, Measham E. (1999) *Ilegal leisure. The normalization of adolescent recreational drug use*. 2nd ed. London, New York: Routledge.
- Poulin, Ch., Nicholson, J. (2002) "Should harm minimization as an approach to adolescent substance use be embraced by junior and senior high schools?". A: *International Journal of Drug Policy*. N° 16 [pàgines 403-414].
- Rhodes, T. (2002) "The 'risk environment': a framework for understanding and reducing drug-related harm". A: *International Journal of Drug Policy*. N° 13. [pàgines 85-94].
- Robertson, E., David S. & Rac, S. (2004) *Cómo prevenir el Uso de Drogas en los Niños y los Adolescentes*. Bethesda (Maryland): NIDA.
- Rolison, M.R.; Scherman, A. (2003) "University student - Three Perspectives of Captivating Risk." A: *Free Inquiry in Creative Sociology*. N° 31. [pàgines 38-47]
- Sanders, B. (2005) "In the Club: Ecstasy Use and Supply in a London Nightclub". A: *Sociology*, n° 39. [pàgines 241-258].
- Schroers, A. (2002) "Drug Checking: Monitoring the Contents of New Synthetic". A: *Journal of Drug Issues*. N° 32. [pàgines 635-646].
- Szasz, T. (1977). *The Theology of Medicine*. Nova York: Harper & Row Publishers.
- Tammi, T. (2005) "Policy Analysis. Discipline or contain? The struggle over the concept of harm reduction in the 1997 Drug Policy Committee in Finland". A: *International Journal of Drug Policy*. N° 16. [pàgines 384-392].
- Uitermark, J., Cohen, P. (2005) "Policy Analysis. A clash of policy approaches. The rise (and fall?) of Dutch harm reduction policies towards ecstasy consumption". A: *International Journal of Drug Policy*. N° 16. [pàgines 65-72].
- Van Wormer, K. (2004) "Harm Reduction: A Model for Social Work Practice with Adolescents". A: *The Social Policy Journal*. N° 3. [pàgines 19-38].
- Wiley; Simmonds; Hill. (2005) "Harm reduction: What's a lawyer have to do? Narcotics and HIV/AIDS in Russia: Harm Reduction Policies Under Russian Law". *International Journal of Drug Policy* 17. [pàgines 60-64].
- Winstock, A., Wolff, K., Ramsey, J. (2001) "Ecstasy pill testing: harm minimization going too far?" A: *Addiction*. N° 96. [pàgines 1139-1148].
- Zajdow, G. (2005) "What Are We Scared Of?: The Absence of Sociology in Current Debates about Drug Treatments and Policies". A: *Journal of Sociology, The Australian Sociological Association*. N °41. [pàgines 185-199]